

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 3.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.3.2>

УДК 336.7

С. В. Онишко,

*д. е. н., професор, професор кафедри фінансових ринків та технологій,
Державний податковий університет*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5811-2724>

Т. Г. Бондарук,

*д. е. н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та
страхування, Національна академія статистики, обліку та аудиту*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9410-6428>

МЕТОДОЛОГІЧНІ ДОМІНАНТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ПОВЕДІНКИ В УМОВАХ ПАРАДИГМАЛЬНИХ ЗМІН У ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИНАХ

S. Onyshko,

*Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Financial
Markets and Technologies, State Tax University*

T. Bondaruk,

*Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Finance,
Banking and Insurance, National Academy of Statistics, Accounting and Auditing*

METHODOLOGICAL DOMINANTS OF RESEARCH ON FINANCIAL BEHAVIOR UNDER THE CONDITIONS OF PARADIGMATIC CHANGES IN FINANCIAL RELATIONS

Обґрунтовано, що формування ефективної фінансової системи в Україні передбачає її адаптацію до міжнародних стандартів та викликів сучасного економічного простору, що потребує відповідної фінансової поведінки суб'єктів економіки. Це передбачає відповідну фінансову поведінку суб'єктів економіки, яка впливає на перерозподіл фінансових ресурсів та прийняття рішень. Зростаючий інтерес до поведінкових фінансів спричинив виокремлення біхевіористичних фінансів як окремої галузі науки, що досліджує вплив емоційних, психологічних та соціальних факторів на фінансову діяльність.

Аргументовано, важливо враховувати сучасні трансформації фінансового сектора, що змінюють характер фінансових відносин та формують нові механізми їх регулювання. Фінансіалізація економіки, яка розглядалася як зростання впливу фінансового капіталу, нині охоплює глибші процеси фінансової глобалізації та змінює підходи до управління фінансовими потоками.

Доведено, що взаємозв'язок між фінансами та інформаційними технологіями зумовлює підвищений попит на цифрові фінансові інструменти та нові моделі управління ризиками. Відсутність розмежування між інвестиційними та спекулятивними операціями, а також суперечності в нормативному регулюванні фінансового ринку сприяють формуванню опортуністичної фінансової поведінки, що негативно впливає на економічну динаміку. Зростаюча мобільність фінансових активів на тлі глобалізаційних процесів посилює невизначеність у прийнятті рішень, що потребує нових підходів до фінансового регулювання.

Обґрунтовано, що важливо розглядати фінансову поведінку не лише як реакцію на економічні умови, а й як чинник модернізації фінансової системи. У цьому контексті фінансові інновації мають оцінюватися з точки зору можливих ризиків та рівня фінансової грамотності, що дозволить уникнути загострення кризових явищ. Запропонований системно-синергетичний підхід до аналізу фінансових відносин дозволяє виявити ключові драйвери їх

розвитку та сприяти формуванню нової поведінкової концепції фінансової діяльності. Практична реалізація цих підходів сприятиме узгодженню фінансової поведінки з принципами сталого розвитку, що є важливим чинником економічного поступу України.

It is substantiated that the formation of an effective financial system in Ukraine requires its adaptation to international standards and the challenges of the modern economic space, which necessitates the appropriate financial behavior of economic entities. This involves a corresponding financial behavior of economic entities, which influences the redistribution of financial resources and decision-making. The growing interest in behavioral finance has led to the emergence of behavioral finance as a distinct branch of science that studies the impact of emotional, psychological, and social factors on financial activity.

It is argued that it is important to consider the ongoing transformations in the financial sector, which are changing the nature of financial relations and creating new mechanisms for their regulation. Financialization of the economy, which was once seen as the growth of the influence of financial capital, now encompasses deeper processes of financial globalization and changes in approaches to managing financial flows.

It is proven that the relationship between finance and information technologies results in an increased demand for digital financial instruments and new models of risk management. The lack of differentiation between investment and speculative transactions, as well as contradictions in the regulatory framework of the financial market, contributes to the formation of opportunistic financial behavior, which negatively affects economic dynamics. The growing mobility of financial assets against the backdrop of globalization processes increases uncertainty in decision-making, requiring new approaches to financial regulation.

It is justified that financial behavior should be viewed not only as a reaction to economic conditions but also as a factor in modernizing the financial system. In

this context, financial innovations should be evaluated in terms of potential risks and financial literacy levels, which will help avoid exacerbating crisis phenomena. The proposed systemic-synergetic approach to analyzing financial relations enables the identification of key drivers of their development and contributes to the formation of a new behavioral concept of financial activity. The practical implementation of these approaches will help align financial behavior with the principles of sustainable development, which is a crucial factor for Ukraine's economic progress.

Ключові слова: *фінансові відносини, фінансові інтереси, фінансова поведінка, парадигма, особливості, зміни, мотиви.*

Keywords: *financial relations, financial interests, financial behavior, paradigm, peculiarities, changes, motives.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Фінансова система у глобальному вимірі розглядається як ключовий механізм, що сприяє забезпеченню макроекономічної та фінансової стабільності соціально-економічного розвитку держави [1]. У контексті розвитку фінансового сектора України першочерговим завданням є створення такої фінансової системи, яка здатна забезпечувати сталий економічний розвиток завдяки ефективному перерозподілу фінансових ресурсів, враховуючи при цьому міжнародні стандарти та сучасні виклики. Втілення цього підходу передбачає адекватну фінансову поведінку всіх суб'єктів економічних відносин, що формують єдину взаємодію між об'єктами та суб'єктами фінансової діяльності.

Цим власне й визначається та обставина, що в останні десятиліття з'ясуванню поведінки суб'єктів економіки в ході дослідження їх діяльності приділяється особлива увага. При прийнятті конкретних фінансових рішень постає об'єктивна потреба у визначенні відношення до них суб'єкта

економіки, його поведінки, а також до тих засобів, що за потреби, здатні змінити орієнтаційну спрямованість такого відношення як важливого напрямку виконання і досягнення цілей прийнятих рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зростання наукового інтересу до поведінкових фінансів призвело до виокремлення цього напрямку в окрему галузь фінансової науки – біхевіористичні фінанси. Така тенденція є закономірною, оскільки фінанси в сучасному економічному дискурсі розглядаються як складний комплекс відносин між платниками податків, державними інституціями, фінансовими ринками, корпораціями та домогосподарствами. Наукові дослідження [2, с. 4] підтверджують, що кожний новий етап розвитку фінансової сфери супроводжується розширенням знань про фінансові механізми, удосконаленням методів їх аналізу, формуванням нових концепцій та теорій, що пояснюють природу, сутність і роль фінансів у суспільному житті.

Цим обумовлюється необхідність поглибленої уваги до використання ресурсу, закладеного трансформаціями, що відбуваються в останні роки загалом у суспільних і зокрема фінансових відносинах, суттєво видозмінюючи соціально-економічний розвиток.

Саме тому динаміка фінансового сектора та його ролі в забезпеченні економічного поступу розглядається багатьма зарубіжними і вітчизняними науковцями. Серед них П. Леоненко, В. Опарін, Т. Паєнтко, П. Пойда-Носик, Б. Стеценко, В. Федосов, Н. Юхименко та багато інших. Проте праць, пов'язаних із діяльністю фінансових установ у межах аналізу та модифікації фінансової поведінки суб'єктів такої діяльності на сьогодні недостатньо, незважаючи на наявність багатьох функціональних дисбалансів, набуття такою поведінкою опортуністичного характеру та здійснення нею деструктивного впливу, обумовлених зокрема недостатньою її адаптацією до процесів трансформації економічних відносин,

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є з'ясування домінантних трансформацій фінансових відносин,

що обумовлюють вплив на фінансову поведінку їх суб'єктів для її необхідної адаптації й уникнення деструктивного впливу на прийняті фінансові рішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поведінка у загальному розумінні виступає як форма зв'язку між суб'єктом і навколишнім середовищем, що визначає його реакцію на відповідні фактори, події та умови існування. Згідно з сучасними науковими підходами, середовище трактується як сукупність умов, що наповнюють простір та формують певні властивості, які можуть проявлятися залежно від обставин [3, с. 53]. Саме у взаємодії із середовищем відбувається повноцінне розкриття сутності суб'єкта, що виявляється у його адаптації та прийнятті рішень у межах фінансової діяльності.

Історичний розвиток соціально-економічних відносин підтверджує масштабність трансформацій, які зазнала фінансова система під впливом численних викликів та загроз. Однак серед різноманіття змін особливе значення мають ті, що здійснюють найглибший вплив на формування фінансових відносин та визначають характер фінансової поведінки економічних суб'єктів. Йдеться про фундаментальні перетворення, що відображають ключові тенденції розвитку фінансової системи. Саме парадигмальні зміни, як наголошував Т. Кун, відіграють визначальну роль у поясненні світових процесів та прогнозуванні майбутнього економічного середовища, оскільки парадигма, за його твердженням, є моделлю, яка допомагає розуміти і передбачати поведінку фінансових систем [4, с. 46].

Розвиток економічної науки супроводжувався послідовною зміною наукових парадигм, як способів вирішення різноманітних наукових проблем. В їх переліку еволюційна, системна, інституційна, сталого розвитку та інші, які відзначалися певною системою наукових поглядів та використанням науково-практичного інструментарію впливу на економічні процеси. В контексті даного дослідження серед такого парадигмального ряду варто особливо виділити феномен фінансиалізації економіки. Подібний

визначальний вплив пояснюється її ключовою роллю як фундаментальної основи та рушійної сили, що ініціює численні трансформаційні процеси в сучасному соціально-економічному розвитку. Незважаючи на це, під час наукових досліджень далеко не завжди вдається чітко простежити її вплив у контексті змістового наповнення, яке надають їй дослідники. Поняття «імпульс» і виступає тригером (ендогенного та/або екзогенного характеру) до виникнення так званого біфуркаційного стану, у результаті якого система рухається в іншому напрямі, забезпечуючи таким чином реалізацію процесу розвитку.

По своїй суті багато із зазначених змін, на наш погляд, можуть бути розцінені в розумінні продукту, що створюється як наслідок причинно-наслідкових зв'язків у перебігу процесів фінансиалізації економіки. При цьому такі зміни (продукти) не лише важливий крок на шляху наукового дослідження, але власне й ресурс, підґрунтя для формування у ряді випадків нових парадигм пізнання явищ та процесів, без яких унеможлиблюється розвиток нових напрямів наукових знань та перетворення їх у продуктивну силу суспільства. Необхідність розробки нової системи поглядів, тобто нової парадигми, що відображатиме нові реалії, обумовлюють накопичення труднощів, що не можуть бути пояснені в межах існуючої парадигми.

На початковому етапі досліджень, проведених американськими економістами, фінансіалізація розглядалася передусім як процес зростання впливу фінансового капіталу на розвиток національних економік [5]. З часом це поняття набуло ширшого значення і сьогодні використовується для характеристики процесу фінансової глобалізації, який визначає сучасну структуру світової економіки. Зміщення акценту на фінансові питання зумовило потужні, багатовекторні та глибокі трансформації в механізмах ринкового регулювання, а також у структурних взаємозв'язках фінансового та нефінансового секторів економіки.

Стратегічні та тактичні пріоритети розвитку фінансової системи зазнали суттєвих змін, що вплинуло на трактування ключових економічних

концепцій, перегляд теоретичних конструкцій і семантичну трансформацію ряду фінансових термінів. Організація як публічних, так і корпоративних фінансів змінилася докорінно, що спричинило появу інноваційних підходів до управління їхніми складовими та сформувало нову реальність для забезпечення збалансованого розвитку фінансових відносин. Очевидно, що причинно-наслідкові зв'язки, які виникли в межах фінансової глобалізації, відіграли ключову роль у становленні сучасної інноваційної парадигми.

Зміцнення взаємозв'язку між фінансами та інформаційними технологіями спричинило зростання попиту на цифрові фінансові інструменти та підвищило значущість фінансової аналітики, що, у свою чергу, диктує необхідність впровадження нових фінансових технологій та механізмів управління ризиками. Аналогічні тенденції спостерігаються і щодо розвитку корпоративного сектора, який еволюціонує у потужний драйвер економічного зростання. Це також стосується й сучасної знаннєвої парадигми, що набуває статусу ключового чинника підвищення динаміки та ефективності економічних процесів.

Таким чином, трансформаційні процеси, що супроводжують фінансову глобалізацію, безпосередньо впливають на характер фінансової поведінки всіх учасників економічних відносин, визначаючи нові підходи до фінансового управління, прийняття рішень та оцінки ризиків у нестабільному економічному середовищі.

Сприйняття фінансових процесів як ланцюгової взаємодії дозволяє забезпечити гармонійне поєднання поведінкових моделей економічних суб'єктів із динамікою соціально-економічного розвитку, що є важливим чинником для формування стратегії такого розвитку. У цьому контексті, з метою більш ґрунтовного (на основі використання методології системних досліджень) аналізу проблематики фінансової поведінки, представляє інтерес генеза взаємозв'язків, що її детермінують і через які вона опосередковується у системі «фінансові відносини – фінансова поведінка».

Очевидно, що в основі будь-яких відносин лежить, насамперед, потреба, що підкреслено вже у словникових і енциклопедичних виданнях. Так, економічні потреби представляють як «усвідомлені економічні потреби окремих людей, колективів, об'єктивні спонукальні мотиви їх діяльності» [6, с. 475]. Стосовно фінансових інтересів також зазначається, що «...фінансові інтереси підприємства являють собою форму прояву його об'єктивних потреб у сфері фінансової діяльності...» [7, с. 27-28].

В переліку основних рис фінансових інтересів, виділених науковцями, особливої уваги (у межах поставленого завдання) заслуговує, по-перше, їх об'єктно-суб'єктна структура, зв'язок між складовими якої переломлюється через свідомість людей, по-друге, те, що зміст фінансового інтересу поряд із ціллю включає і методи її досягнення та, по-третє, те, що інтереси невіддільні від суперечностей, носіями яких вони виступають [8, с. 57]. До представленої характеристики, що фінансові інтереси виявляються у вигляді сукупності певних економічних форм (інструментів), на наш погляд, важливо додати ту, що наголошує на виявленні фінансових інтересів у фінансовій поведінці: остання є конкретним способом такого виявлення та реалізації. Відтак, на підставі розлогого подання характеристик фінансової поведінки система «фінансові відносини – фінансова поведінка» набуває наступного виду: «фінансові відносини – фінансові потреби – фінансовий інтерес – фінансова поведінка». При цьому не лінійний, а саме ланцюговий зв'язок окремих складових зазначеної понятійної мережі формує і пояснює фінансову поведінку учасника фінансових відносин. Зазначена конкретизація, на основі глибшого розуміння мотивів фінансової поведінки, яке не обмежується об'єктивним бажанням максимізувати власну корисність, комплексного погляду на такі мотиви, дозволить в багатьох випадках уникати конфлікту інтересів на основі їх оптимізації, що сприятиме оптимізації фінансових відносин загалом.

Повертаючись до характеристики фінансиалізації як драйвера економічного розвитку, очевидний і її внесок у формування фінансових криз.

Це об'єктивно диктує потребу розробки ефективного механізму, здатного реалізувати подвійну природу цього феномену, його складний і синергетичний потенціал. Це вимагає більш високого рівня рішень в площині керованості економікою, зокрема фінансовими засобами, а відтак, і фінансової поведінки. Проте, фінансова поведінка це не просто засіб відображення логічної взаємопов'язаності з фінансовими відносинами. Одночасно це й важлива якісна характеристика таких відносин, оскільки узагальнює їх результуючий аспект, сигналізуючи про спроможність отримання очікуваного результату. Тобто, сформована фінансова поведінка постає конкретним проявом результативності діючих інститутів та інституцій, аргументом відповідності/невідповідності сформованого інститутами та інституціями середовища поставленим/очікуваним результатам. При цьому, мотивуючи відповідним чином фінансову поведінку, можна коригувати недостатню якість діючих інститутів, зміна яких потребує тривалого часу. Тобто, якість інститутів, що формують середовище є базисом раціональної фінансової поведінки. Одночасно така поведінка здатна слугувати передумовою вдосконалення існуючих інститутів для мінімізації негативної реакції з боку суб'єктів економіки.

Відтак, не вірно буде стверджувати про підпорядкованість і допоміжну роль фінансової поведінки для розвитку фінансових відносин у сучасному суспільстві у перебігу їх пов'язаності. Тому на особливу увагу заслуговує позиція науковців, які характеризуючи фінансові відносини, формують логічний понятійний ланцюг, здатний повніше розкрити сутність фінансової поведінки та її роль у функціонуванні економіки, пов'язуючи її із фінансовою грамотністю, знаннями, які, в свою чергу, визначаються рівнем і якістю фінансової освіти за її окремими видами: формальна, неформальна та інформальна освіта [9, с. 27].

Водночас практична реалізація цих взаємозв'язків залишається недостатньою, що, на жаль, зумовлює домінування у фінансовій поведінці суб'єктів економічних відносин мотивів, які знижують потенційний

позитивний вплив фінансової системи на економічну динаміку. Варто погодитися з тезою, що використання традиційного макроекономічного інструментарію в Україні не завжди приводило до очікуваних результатів через дисбаланс між регуляторною системою, яку формують державні органи, та мотиваційною системою, що залежить від соціальних інституцій [10, с. 47].

Один із ключових прикладів такого дисбалансу – відсутність на ринку цінних паперів чіткого розмежування між інвестиційними та спекулятивними операціями, а також між інвесторами та спекулянтами [11]. Невизначеність на законодавчому рівні сприяє тому, що спекулятивні операції, які не передбачають довгострокових інвестицій у реальний сектор економіки, домінують над інвестиційною діяльністю, що негативно позначається на стійкості фінансової системи. Подібна ситуація призвела до викривлення фінансової поведінки учасників ринку, стимулюючи короткострокову вигоду замість довготривалого розвитку.

Окремої уваги потребують і суперечності, що виникають у зв'язку з Положенням про встановлення ознак фіктивності емітентів цінних паперів. Це положення визначає критерії фіктивності самих емітентів, але не охоплює випадки, коли фіктивні операції проводяться без їхньої участі, що особливо актуально у схемах ухилення від сплати податків чи легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом [12, с. 348]. Як наслідок, ці нормативні неузгодженості сприяють формуванню опортуністичної поведінки економічних суб'єктів, що підриває ефективність фінансових відносин та знижує рівень довіри до фінансових інструментів.

Важливим фактором, що впливає на фінансову поведінку, є зростання мобільності фінансових активів порівняно з мобільністю товарів і послуг, особливо в умовах глобалізації. Це явище поглиблює диспропорції у функціонуванні різних сегментів фінансової системи, посилює невизначеність у процесі прийняття фінансових рішень, а також створює ризики для стабільності національної економіки. Подібні тенденції

відображають загальну еволюцію світової фінансової системи, у межах якої, починаючи з ХХІ століття, все більшу роль почала відігравати функція створення фіктивної вартості, що поступово витісняє основну функцію фінансів – забезпечення формування та розподілу грошових потоків.

У такій ситуації критично важливим є формування фінансової поведінки, яка запобігала б загостренню дисбалансів і сприяла стабільному розвитку фінансових відносин. З методологічної точки зору необхідно розглядати фінансову поведінку не лише як чинник адаптації до існуючих умов, а й як механізм модернізації фінансової системи. З огляду на те, що значна частина сучасних фінансових активів має фіктивну природу, а маніпуляції на ринку, спричинені асиметрією інформації, набули значного поширення, стає очевидним, що фінансові інновації необхідно розглядати в контексті їхнього потенційного ризику та рівня фінансової грамотності [13, с. 368]. Адже відсутність належного регулювання та контролю за фінансовими інструментами може лише посилити існуючі суперечності між інтересами різних суб'єктів фінансових відносин, що у довгостроковій перспективі створює загрози для фінансової стабільності та економічного зростання. Фактично це вкотре здатне свідчити, що фінансова поведінка є синтезом змін у фінансових відносинах в процесі консолідації ряду парадигм, які можуть позиціонуватися як часткова реалізація базисної моделі, роль якої у даному контексті належить фінансовій глобалізації. Цим забезпечується відповідь на виклики реальності для того, щоб запобігти, як зазначено вище, трансформації поверхових «перекосів» у фінансових відносинах у більш глибокі, здатні спрямувати фінансову поведінку учасників цих відносин у напрямку, який не відповідає прийнятим чи стратегічного значення фінансовим рішенням. Це розширяє горизонти бачення проблеми, окреслює потребу втілення елементів, а в подальшому й розробки поведінково орієнтованої концепції розвитку фінансових відносин, яким сьогодні властивий особливий динамізм, що урізноманітнює такі відносини, а відповідно, й підстави та мотиви можливих суперечностей. Зміст такого

підходу корелює та уможлиблює узгодженість з людиноцентриською моделлю розвитку та реалізацією клієнтоорієнтованих підходів, тобто з парадигмальними особливостями сталого розвитку суспільства, сприяє забезпеченню збалансованості і прозорості фінансових рішень. Зазначена концепція має стати важливим інструментом для ефективного реагування і превентивних заходів щодо зменшення гальмівного впливу неадекватної фінансової поведінки на консолідацію фінансових інтересів для забезпечення соціально-економічного поступу України.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Пошуки шляхів уникнення формування суттєвих суперечностей в характері і реалізації фінансової поведінки суб'єктів економіки лежать в площині взаємопов'язаності теоретико-методологічних аспектів відображення сутності цього складного явища та тих послідовних парадигмальних змін, що відбуваються у середовищі функціонування сучасної економіки та суспільства загалом й чинять відповідний вплив на таку поведінку.

Фінансова поведінка є синтезом змін у фінансових відносинах у процесі консолідації особливостей ряду парадигм, які можуть позиціонуватися як часткова реалізація базисної моделі, роль якої у даному контексті належить фінансовій глобалізації, а з позиції світових трендів і горизонтів розвитку - парадигмі сталого розвитку.

Важливу складову дослідження шляхів зміни та глибшого розуміння мотивів фінансової поведінки становить ланцюговий зв'язок окремих складових понятійної мережі в системі «фінансові відносини – фінансові потреби – фінансовий інтерес – фінансова поведінка».

Для запобігання трансформації поверхових «перекосів» у фінансових відносинах у більш глибокі, здатні спрямувати фінансову поведінку учасників цих відносин у напрямку, який не відповідає прийнятим чи стратегічного значення фінансовим рішенням, існує потреба втілення елементів, а в подальшому - розробка поведінково орієнтованої концепції розвитку фінансових відносин, яким сьогодні властивий особливий динамізм,

урізноманітнюючий такі відносини та, відповідно, підстави та мотиви можливих суперечностей. Практично це означатиме узгодження фінансової поведінки та фінансових відносин загалом із парадигмальними особливостями сталого розвитку суспільства – фундаментальної проблеми сьогодення.

Література

1. Hoffmann S. Clash of Globalizations. *Foreign Affairs*. 2002. Vol. 81, №4. P. 104-115. URL: <https://doi.org/10.2307/20033243>
2. Леоненко П., Федосов В., Юхименко П. Фінансова наука: генеза, еволюція та розвиток. *Ринок цінних паперів України*. 2017. № 1-2. С. 3-30
3. Яременко В. Новий тлумачний словник української мови: у 3 т. Київ: Видавництво «АКОНІТ», 2008. Т. 3. 862 с.
4. Кун Т. Структура наукових революцій. Київ: Port-Royal, 2001. 228 с.
5. Magdoff H. Sweezy P. Stagnation and the Financial Explosion. *Economic History As It Happened*. New York: Monthly Review Press. 1987. Vol. IV. 208 p.
6. Економічна енциклопедія: у 3 т. / редкол.: С.В. Мочерний та ін. Київ: Видавничий центр «Академія», 2000. Т. 1. 864 с.
7. Бланк І.А. Управління фінансовою безпекою підприємства. Київ: Ніка-Центр, Ельга, 2004. 784 с.
8. Пойда-Носик Н.Н. Фінансова безпека акціонерних товариств: теоретико-методологічний та практичний аспекти системного підходу: монографія. Чернігів: ЧНТУ, 2020. 304 с.
9. Стеценко Б.С. Інституційна фінансова інфраструктура: глобальні імперативи та українські реалії : монографія. Київ : КНЕУ, 2019. 247 с.
10. Паєнтко Т.В. Інституціоналізація фіскального регулювання фінансових потоків: монографія. Київ: «ДКС центр», 2013. 294 с.

11. Онишко С.В. Актуалізація об'єкт-суб'єктної взаємодії на фінансовому ринку як інноваційний напрямок його розбудови. *Стратегія і практика інноваційного розвитку фінансового сектору України*: зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф., м. Ірпінь, 20-22 березня 2019 р. Ірпінь, 2019. С. 65-67. URL: <https://ir.dpu.edu.ua/handle/123456789/956>
12. Регулятивний потенціал фінансового ринку в умовах глобальних викликів: монографія / за заг. ред. д.е.н., професора С. В. Онишко. Ірпінь : Видавництво Національного університету ДПС України, 2016. 452 с.
13. Інновації у фінансовій сфері: монографія / В. М. Опарін, Т. В. Паєнко, В. М. Федосов та ін.; за заг. ред.. В. М. Опаріна. Київ: КНЕУ, 2013. 444 с.

References

1. Hoffmann, S. (2002), "Clash of Globalizations", *Foreign Affairs*, [Online], vol. 81, no. 4, pp. 104-115. <https://doi.org/10.2307/20033243>.
2. Leonenko, P., Fedosov, V. and Yukhymenko, P. (2017), "Financial science: genesis, evolution, and development", *Rynok tsinnykh paperyv Ukrainy*, vol. 1-2, pp. 3-30.
3. Iaremenko, V. (2008), *Novyi tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy* [New explanatory dictionary of the Ukrainian language], Vol. 3, Vydavnytstvo "AKONIT", Kyiv, Ukraine.
4. Kun, T. 2001. *Struktura naukovykh revoliutsii* [Structure of scientific revolutions], Port-Royal, Kyiv, Ukraine.
5. Magdoff, H. and Sweezy, P. (1987), *Stagnation and the Financial Explosion. Economic History As It Happened*, Vol. IV, Monthly Review Press, New York, USA.
6. Mochernyi, S.V. (Eds.). (2000), *Ekonomichna entsyklopediia* [Economic encyclopedia], Vol. 1, Vydavnychiy tsentr "Akademiia", Kyiv, Ukraine.

7. Blank, Y.A. (2004), *Upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpriemstva* [Management of enterprise financial security], Nika-Tsentr, Elha, Kyiv, Ukraine.
8. Poida-Nosyk, N.N. (2020), *Finansova bezpeka aktsionernykh tovarystv: teoretyko-metodolohichni ta praktychnyi aspekty systemnoho pidkhodu* [Financial security of joint stock companies: theoretical-methodological and practical aspects of a systemic approach], ChNTU, Chernihiv, Ukraine.
9. Stetsenko, B.S. (2019), *Instytutsiina finansova infrastruktura: hlobalni imperatyvy ta ukraïnski realii* [Institutional financial infrastructure: global imperatives and Ukrainian realities], KNEU, Kyiv, Ukraine.
10. Paientko, T.V. (2013), *Instytutsionalizatsiia fiskalnoho rehuliuvannia finansovykh potokiv* [Institutionalization of fiscal regulation of financial flows], DKS tsentr, Kyiv, Ukraine.
11. Onyshko, S.V. (2019), “Actualization of object-subject interaction in the financial market as an innovative direction of its development”, *Stratehiia i praktyka innovatsiinoho rozvytku finansovoho sektoru Ukrainy* [Strategy and practice of innovative development of the financial sector of Ukraine], Irpin, Ukraine, 20-22 March, pp. 65-67, available at: <https://ir.dpu.edu.ua/handle/123456789/956> (Accessed 4 March 2025).
12. Onyshko, S.V. (Eds.). (2016), *Rehuliatyvnyi potentsial finansovoho rynku v umovakh hlobalnykh vyklykiv: monohrafiia* [Regulatory potential of the financial market in the context of global challenges], Vydavnytstvo Natsionalnoho universytetu DPS Ukrainy, Irpin, Ukraine.
13. Oparin, V.M. (Eds.). (2013), *Innovatsii u finansovii sferi* [Innovations in the financial sector], KNEU, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 12.03.2025 р.